

NELU DORINEL POPA

Criminologie

NELU DORINEL POPA

Criminologie

Universul Juridic

București

-2022-

TITLUL I

NOȚIUNI INTRODUCTIVE

Capitolul I

OBIECTUL, SCOPUL, FUNCȚIILE ȘI DEFINIȚIA CRIMINOLOGIEI

Secțiunea I

Obiectul criminologiei

1. Evoluția conceptului de „obiect al criminologiei”. Definiție

Noțiunea de „criminologie” derivă din cei doi termeni care o compun:

– latinescul *crimen*, provenit dintr-un alt termen apărut în greaca veche, *krino*, în sensul de acuzație și

– un alt cuvânt de origine greacă folosit în filosofia antică, *logos*, a cărui semnificație a cunoscut o evoluție în timp, de la sensul inițial de „ordine” sau „rațiune cosmică” (ca realitate preexistentă a lucrurilor) și terminând cu sensul atribuit în zilele noastre, de știință, ca facultate a rațiunii umane¹.

Termenul „criminologie” a fost folosit pentru prima oară în anul 1879 de criminologul francez Paul Topinard în lucrările sale despre antropologia criminală. A fost momentul în care criminologia s-a desprins de știința criminală, devenind știință de sine stătătoare.

Ulterior, în 1880, pozitivistul Raffaele Garofalo a preluat și folosit acest concept atunci când a denumit ca atare prima sa monografie, mai apoi

¹ N.D. Popa, *Obiectul criminologiei*, în *Universul Juridic* nr. 4/2022, document disponibil la adresa <http://revista.universuljuridic.ro/obiectul-criminologiei/>.

completată, revizuită și republicată în 1885. Lucrarea *Criminologie* a constituit opera sa fundamentală, în care a formulat o teorie proprie despre fenomenul infracțional.

Obiectul criminologiei presupune modalități adecvate de abordare, izvorâte tocmai din controversele teoretice care s-au derulat de-a lungul timpului. Mai mult, criminologia, ca orice știință socială, admite teorii concurente în explicarea obiectului propriu de studiu, ceea ce semnifică existența mai multor puncte de vedere.

Astfel, în perioada școlii clasice, apărută în secolul al XVIII-lea, obiectul de studiu al criminologiei (privită la vremea respectivă ca o componentă a științelor criminale) îl constituia, pe lângă crimă și pedeapsă, reacția socială împotriva criminalității.

Principalele idei promovate de Cesare Beccaria și mai târziu de discipolii săi se refereau în principal la respectarea principiului legalității – conform căruia, era necesar să existe legi anterioare săvârșirii faptei care să incrimineze faptele ca infracțiuni, precum și la umanizarea pedepselor și la abrogarea pedepsei cu moartea – care să aibă un efect descurajant și să contribuie astfel la prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni. Puține referiri s-au făcut la persoana infractorului.

Mai târziu, în secolul al XIX-lea, școala pozitivistă avea să aducă în atenție infractorul ca obiect de studiu al criminologiei și al determinismului său bio-psiho-social în săvârșirea de infracțiuni. Nu sunt ignorate referirile la reacția socială a societății și la săvârșirea de infracțiuni, ceea ce implica atât măsuri protective (fie reparatorii, fie eliminatorii), cât și măsuri preventive (fie educative, fie curative etc.).

În cursul secolului al XX-lea, Școala de la Chicago considera că obiectul de studiu al criminologiei îl constituia nu explicarea comportamentului infracțional, ci identificarea cauzelor criminalității, cu accent pe știință și cercetare, care să servească unui astfel de obiectiv.

Dintr-o altă abordare, mai cuprinzătoare, doi autori francezi au considerat că obiectul de studiu al criminologiei poate fi privit în trei planuri, atât la nivel individual, cât și la nivel colectiv:

– *crima* – vizează studiul actului criminal;

– *criminalul* – studiază caracteristicile infractorilor care comit infracțiuni și factorii care influențează formarea și evoluția personalității criminale;

– *criminalitatea* – studiază ansamblul actelor criminale care se produc într-un anumit teritoriu și într-o anumită perioadă determinată de timp².

Din această perspectivă rezultă un obiect complex de cercetare criminologică, fapt care necesită o abordare atât la nivel general, cât și la nivel particular. Abordarea din perspectivă generală, colectivă are în vedere criminalitatea cu referire la volum, întindere, dinamică, în timp ce abordarea din perspectivă individuală vizează distinct cele două entități singulare, crima și criminalul³.

Perioada sfârșitului de secol XX a adus în prim-plan un nou obiect de cercetare în criminologie, respectiv *victimă infracțiunii*, considerată „un actor mare într-un rol minor al procesului penal”⁴.

Din acest considerent este justificată pe deplin critica adusă criminologiei contemporane, conform căreia a fost neglijat aproape total studiul victimologic, criminologia îndreptându-și atenția doar asupra problematicii referitoare la infractor. S-a demonstrat existența unei relații complexe între infractor și victimă, constatându-se că în producerea actului infracțional contribuția victimei nu poate fi exclusă din sfera unui model causal complex. De asemenea, identificarea unei dimensiuni reale a criminalității nu este posibilă fără studii victimologice⁵.

Aceste controverse în jurul definerii obiectului de studiu al criminalității l-au determinat pe bună dreptate pe criminologul american Thorsten Sellin să considere criminologia „o regină fără regat”. Același autor a mai subliniat că „izolarea doar la studiul crimei și a criminalilor și acceptarea categoriilor de forme specifice doar acestora duc la invalidarea cercetării criminologice ca știință. Criminologia ar trebui să caute să înțeleagă orice devianță de la comportamentul legal reglementat de norma juridică”.

² J. Pinatel, P. Bouzat, *Traité de droit penal et de criminologie*, vol. 3, Ed. Dalloz, Paris, 1963, pp. 38 și urm.

³ I. Oancea, *Criminologie*, Ed. All, București, 1994, p. 14.

⁴ V. Pașca, *Victimă – un actor mare într-un rol minor*, în *Revista de Drept Penal* nr. 2/2001, R.A. „Monitorul Oficial”, București, p. 35.

⁵ G. Nistoreanu, C. Păun, *Criminologie*, Ed. Didactică și Pedagogică R.A., București, 1995, p. 41.

Rezultă deci orientarea autorului spre conexiunea dintre studierea cauzelor criminalității, pe de o parte, și *reacția socială a societății*, bazată pe prevenirea și controlul crimei și al criminalilor⁶.

Prin prisma argumentelor expuse mai sus considerăm că *obiectul de studiu al criminologiei* îl constituie:

– *fenomenul criminal*, raportat atât la aspectul individual, care vizează fapta – *crima* și la persoana care a săvârșit fapta sau care a determinat ori contribuit la săvârșirea acesteia – *criminalul*, cât și la aspectul colectiv, „de masă” – *criminalitatea*;

– *victimologia* – care vizează analiza și studiul victimei infracțiunii;

– *reacția socială împotriva fenomenului criminal* – care intervine atât *ante-factum*, prin programe și măsuri de prevenire, cât și *post-factum*, prin înfăptuirea actului de justiție și prin tratamentul, resocializarea și reinserția socială a infractorilor condamnați.

2. Fenomenul criminal – obiect de studiu al criminologiei

Au existat autori care au definit criminologia chiar prin raportare la fenomenul criminal. Astfel, o opinie consideră că „știința criminologiei se ocupă exclusiv cu studiul ansamblului *fenomenului criminal*”⁷.

Laturile fenomenului criminal cuprind mai multe aspecte care sunt strâns legate între ele, se împletesc mereu și împreună formează o unitate; în aceste condiții, generalul este legat de individual, socialul este legat de personal, teoreticul este legat de aplicativ.

Spre exemplu, criminalitatea, ca fenomen general, se compune din crimele individuale comise pe un teritoriu și într-o perioadă determinată de timp și care nu pot face abstracție de latura personală, individuală a criminalului, concretizată în analiza laturii subiective a respectivelor crime – vinovăție, scop, mobil.

În doctrină s-a subliniat faptul că fenomenului criminal i-au fost atribuite semnificații, după caz, mai restrânse sau mai largi.

⁶ J.M. Miller, *Criminology – A reference handbook*, Sage Publications Inc., Thousand Oaks, California, 2009, p. 34.

⁷ J. Leute, *Criminologie et science penitenciaire*, Ed. Dalloz, Paris, 1972, p. 11.